

Boldea Afrodita Liliana

Boldea Costin Radu

Elemente de didactica domeniului Științe

Boldea Afrodita Liliana

Boldea Costin Radu

Elemente de didactica domeniului Științe

Editura UNIVERSITARIA

Craiova, 2016

Referenți științifici:

Prof.univ.dr. Radu CONSTANTINESCU

Conf.univ.dr. Cristea BOBOILĂ

Copyright © 2016 Editura Universitaria

Toate drepturile sunt rezervate Editurii Universitaria

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

BOLDEA, AFRODITA LILIANA

Elemente de didactica domeniului științe / Afrodita Liliana Boldea,
Costin Radu Boldea. - Craiova : Universitaria, 2016

ISBN 978-606-14-1014-9

I. Boldea, Costin Radu

371.3:5

Capitolul I. Conceptul de educație din perspectiva didacticilor speciale

1.1. Reflecții teoretice prealabile

Educația este o creație a umanității, o componentă esențială a vieții sociale, în continuă transformare și adaptare la nevoile specifice ale societății; ceea ce demonstrează că ea nu a fost elaborată odată pentru totdeauna. Însuși conținutul noțiunii care o definește este mereu reînnoit, reformat, iar datorită complexității ei, educația este prezentată, în zilele noastre, din unghiuri de vedere foarte diferite: ca proces psihologic și social, ca acțiune de conducere a dezvoltării personalității umane, ca relație socială, transmisie culturală, mod de formare a comportamentului uman, mijloc și rezultat, ansamblu de influențe ș.a.m.d.

În același timp, caracterul său prospectiv plasează educația, ca dimensiune a dezvoltării, pe toate treptele ontogenetice ale omului, în virtutea adevărului că educația este o acțiune ce se exercită asupra personalității umane, indiferent de vârstă. Din moment ce societatea este în continuă schimbare, înseamnă că omul, la rândul său, se află continuu în calitate de receptor al acțiunii educative; de aici și cunoscuta și actuala teză a educației permanente.

Dincolo de toate acestea, exercițiul educației este strâns legat de *oferta specifică a fiecărei discipline de studiu*; exercițiu constituit într-o disciplină care face parte din sistemul științelor educației și care este obiectul de studiu al acestei lucrări.

Evaluările de mai sus nu se vor a fi altceva decât o ilustrare a adevărului că permanența dimensiunilor educației, mai ales într-o lucrare care abordează componente ale acestora, cu implicații directe în practica educațională, este mai mult decât oportună. O astfel de rațiune justifică, de asemenea, readucerea în memoria celor angajați nemijlocit în procesul didactic a

unor concepte de o mare diversitate și forță persuasivă. Nu este, însă, lipsit de interes, ci, dimpotrivă, este important să reamintim celor care sunt sau vor fi implicați direct în practica educațională câteva definiții ale conceptului de educație, formulat de unii dintre marii gânditori ai culturii și civilizației universale, pentru a ne da seama de statornicia înțelesului acestui proces, care a însoțit și va însoți peste veacuri istoria societății omenești, precum și pe cei care transformă în acte comportamentale valorile culturii.

Iată, pentru argumentarea celor de mai sus, câteva ilustrări:

- Educația reprezintă „acțiunea generațiilor adulte asupra celor tinere, cu scopul de a forma acestora din urmă anumite stări fizice, intelectuale și morale necesare vieții sociale și mediului social pentru care sunt destinate” (E. Durkheim, apud. E. Planchard, *Pedagogie școlară contemporană*, E.D.P., R.A., 1992, p. 36).
- *Educația este dezvoltarea naturală, progresivă și sistematică a tuturor facultăților individului* (Pestalozzi, *Idem*, p. 35).
- *Educația nu înseamnă pregătirea pentru viață; ea este însăși viață* (J. Dewey, *Idem*, p. 35).
- *Educația urmărește realizarea întregii perfecțiuni de care natura omului este capabilă* (Kant, *Im.*, 1992, p. 17).
- *Educația este acțiunea de formare a individului pentru el însuși, dezvoltându-i-se o multitudine de interese* (Herbart, J. Fr., 1976, p. 62).

În fine, iată opinia exprimată de un ilustru pedagog român:

Educația este activitatea conștientă pentru a-l influența pe om printr-o triplă acțiune: de îngrijire, de îndrumare și de cultivare, în direcția creării valorilor culturale și a sensibilizării individului față de acestea (Șt. Bârsănescu, 1976, p. 159-164).

O trecere în revistă, fie și sumară, opiniilor formulate mai sus, relevă faptul că definirea educației se poate realiza din unghiuri de vedere diferite, luându-se în considerare fie scopul acestei acțiuni, fie natura procesului educațional, fie conținutul educației, fie dimensiunile (laturile) actului educațional, fie domeniile educației exprimate în diversitatea disciplinelor de studiu. În aceste definiții nu este luat însă în seamă decât foarte vag, ceea ce, în ultimă instanță, solicită, iară rezerve, societatea contemporană: *educația permanentă*. Este vorba de o sintagmă, care, firește, nu se confundă cu aceea de

permanență a educației și care exprimă continuitatea educației în întreaga evoluție istorică a societății.

În procesul formării omului, mai mult decât mediul natural, o importanță deosebită are mediul social. Natura omului nu poate fi înțeleasă decât ca natură umanizată, deoarece dezvoltarea sa este condiționată social – istoric, atât în plan filo genetic, cât și, mai ales, în plan ontogenetic. Odată cu dezvoltarea istorică a societății, ca rezultat al practicii sociale, al activității umane, se produce și schimbarea naturii omului, a conștiinței sale. Condițiile sociale influențează și umanizează simțurile, limbajul, formele de manifestare a conștiinței.

Orice achiziție din fiecare domeniu al realităților, din natură ori din societate, care duce la perfecționarea omului se materializează într-o mare diversitate de valori, care nu se pot fixa și transmite pe cale ereditară, ci se învață. De aceea, fiecare generație învață din experiența generațiilor anterioare, preia această experiență, învățând și oferind-o generațiilor următoare, prin educație. Prin urmare, educația are menirea de a extrage și prelucra, în funcție de cerințele societății, de capacitățile intelectuale ale celor care învață, și de *specificul fiecărui domeniu al cunoașterii, reflectat în obiectele de studiu* -, tot ce e mai valoros în cultura materială și spirituală a omenirii, și de a oferi aceste valori, sub formă prelucrată, prin mijloace adecvate, ca idealuri intelectuale, morale, estetice, religioase etc.

În felul acesta, relația dintre generații devine, în cele din urmă, o relație între societate și individ. Societatea este interesată de procesul prin care toți cei ce învață își însușesc experiența dobândită de omenire și își formează capacități care să le permită să învețe continuu, să se adapteze, să se readapteze și să se integreze în această societate, inclusiv în perspectiva evoluției sale istorice.

Relația dintre societate și educație nu este univocă. Educația influențează, la rândul ei, societatea; ea îndeplinește o multitudine de funcții sociale, implicite și explicite, cu influențe directe asupra diverselor laturi și componente ale societății. Faptul că educația răspunde cerințelor societății nu trebuie să lase impresia că ea așteaptă formularea comenzilor acesteia, pentru a i le satisface. Autorii actului educațional sunt cei care au și rolul de a „prospecta” nevoile societății în evoluția sa și de a lua, pe baza rezultatelor obținute, măsurile ce se impun, formulând obiective de perspectivă și

modalități de îndeplinire a lor, pentru toate disciplinele de învățământ, potrivit specificului acestora.

Educația acționează asupra societății nu în ansamblul ei; *există o relație firească și necesară între societate, personalitate și educație*, între dezvoltarea personală și educație. Pe această bază se asigură pregătirea individului pentru apartenența sa la grupurile sociale în care se va integra, precum și rolurile specializate în funcție de structura și interesele fiecărui grup. De altfel, valorile personale se întrepătrund cu cele realizate în comun. Prin educație se asigură formarea individului pentru el însuși și se realizează perfecționarea naturii umane.

Sintetizând, se poate afirma că esența educației constă în faptul că ea acționează asupra personalității umane și o transformă potrivit atât cu cerințele societății, cât și cu posibilitățile celui educat. Astfel, **educația** apare ca un **proces intenționat** și are, în același timp, **caracter conștient și activ**, ceea ce-i conferă calitatea de a fi un demers propriu doar ființei umane, demers care urmărește transformarea conștientă a individului. Pe de altă parte, procesul educațional nu se limitează doar la ceea ce întreprind „educatorii”, ci angajează efectiv și activ pe cei ce învață, cultivându-le motivații stimulatoare. Astfel, învățarea are în vedere nu atât latura cantitativă, concretizată în informații diverse, preluate și prelucrate din punct de vedere didactic, din toate disciplinele de învățământ, cât, mai ales, formarea de capacități necesare procesului cunoașterii prin forțe proprii.

1.2. Metodologia în sistemul științelor educației

1.2.1 Unele precizări terminologice

Extensia dată înțelegerii în profunzimea ei a semnificației educației reprezintă un argument care demonstrează, convingător, că înfăptuirea unui demers de o asemenea complexitate nu poate fi apanajul doar al unei singure științe. Cercetarea unui asemenea domeniu al existenței umane solicită angajarea unui sistem de discipline sau ramuri (domenii) ale acestora, care, fiecare în parte, în funcție de specificul său, concură la înfăptuirea marilor

obiective ale educației, mai ales în condițiile cu totul specifice ale societății contemporane. În zilele noastre este foarte frecvent uzitată sintagma *Științe ale educației*, ceea ce scoate în evidență caracterul multidisciplinar al cercetărilor consacrate educației, procesului de formare și conturare a profilului personalității umane, potrivit nevoilor societății contemporane.

În ordinea firească a lucrurilor, pedagogia apare ca știință principală a educației, care, așa cum se exprimă Constantin Cuceș, „se particularizează, în raport cu celelalte discipline care studiază fenomenul educativ, prin aceea că se oprește asupra *producerii intenționate a unor modificări în structura internă a personalității*” (1999, p. 18-19). Prin urmare, pedagogia, ca disciplină de studiu, poate fi definită, în ultimă instanță, ca teorie generală a educației. Ea oferă celor care practică activitatea de educator posibilitatea de a înțelege fenomenul educației în toată complexitatea lui; are o vocație atât teoretică, prin aceea că formulează legi, principii, cât și practică, aplicativă, prin stabilirea căilor, a formelor de organizare și a modalităților de proiectare și de evaluare a finalităților actului educațional.

Apartenența diferitelor științe la sistemul științelor educației este considerabilă, majoră. Unii autori consideră că „de fapt, toate științele pot fi, mai mult sau mai puțin, «ale educației». Procesul formării personalității umane este atât de complex și de vast, încât poate fi abordat cu mijloacele oferite de orice știință” (Cezar Bârzea, 1998, p. 139). Firește, folosind exprimarea autorului citat, unele științe sunt însă mai „pedagogice” decât altele. Avem în vedere îndeosebi științele umane, cele din ariile curriculare „Om și societate”, „Limbă și comunicare” ș. a.

Dar nici o disciplină, nici o știință nu pot fi excluse de la ceea ce, realmente, fiecare în parte, oferă educației.

Reflecțiile de mai sus se vor a fi un argument în susținerea ideii că, în condițiile în care oferta pusă la dispoziția educației este atât de bogată, se impun, pe de o parte, o selecție și o clasificare extrem de riguroasă a ceea ce conține această zestre, iar pe de altă parte, o revigorare, o aducere la zi a disciplinelor din sistemul științelor educației, care abordează aspectele ce țin îndeosebi de **metodologia**, **tehnologia** și **strategia** didactică; aducere la zi care presupune așezarea întregului demers didactic pe baza exigențelor formulate în noile documente curriculare, îndeosebi în planurile de învățământ și în programele școlare. Avem în vedere acele documente care reprezintă

instrumente de lucru și pe care trebuie să le stăpânească fiecare dascăl, să le înțeleagă în profunzime, pentru a le putea aplica în litera și spiritul lor. Domeniul cel mai sensibil, cel mai complex, ale cărui rezultate se reflectă nemijlocit în performanțele elevilor, pe întregul parcurs al școlarității este activitatea didactică propriu zisă, care are loc în sălile de clasă, în laboratoare, în cabinete, iar în perspectivă apropiată, chiar în fața calculatoarelor și a altor creații din domeniul electronicii. Este vorba, cum se constată, de una din componentele curriculare cele mai mobile, mai dinamice, care asigură creșterea randamentului întregului demers educațional: **metodologia** aplicării noului curriculum. Astfel, am pătruns în domeniul de studiu al unei discipline din sistemul științelor educației de o mare complexitate, care abordează, în egală măsură, atât aspectele generale ale demersului didactic, cât și aspectele specifice fiecărei arii curriculare, fiecărei discipline incluse în acestea: **Metodica specialității** sau, cum este denumită în noile documente care reglementează activitatea de formare inițială pentru cariera didactică, **Didactica specialității**.

Conceptul de metodologie didactică își are sorgintea în acela de metodă, care, la rândul său, derivă din grecescul *methodos* (metho-spre și (odos-cale, drum de urmat, în vederea atingerii unui scop determinat). Metodele de instruire își au originea în înseși metodele de cercetare și descoperire a adevărului.

De aceea, **metodologia didactică**, adică știința folosirii metodelor în activitatea de învățământ, sugerează idea că esența metodei rezultă din însăși esența activității de învățare, ca formă specifică a cunoașterii umane. În acest sens, metoda reprezintă, de fapt, un mod aparte de lucru al profesorului, care tinde **să plaseze elevul într-o stare de învățare**, mai mult sau mai puțin dirijată, mergându-se până la situația specifică activității de cercetare științifică, de urmărire și descoperire a adevărului, prin efort propriu. În acest sens metoda poate deveni o „formă concretă de organizare a învățării” (J. Bruner [9]).

Dacă principiile didactice reprezintă teze, cerințe cu caracter normativ, orientativ, ce trebuie respectate în vederea obținerii unor performanțe scontate, metodele de învățământ țin de latura executorie a acțiunii. Ele constituie moduri concrete de lucru sau instrumente practice de desfășurare a activității didactice.